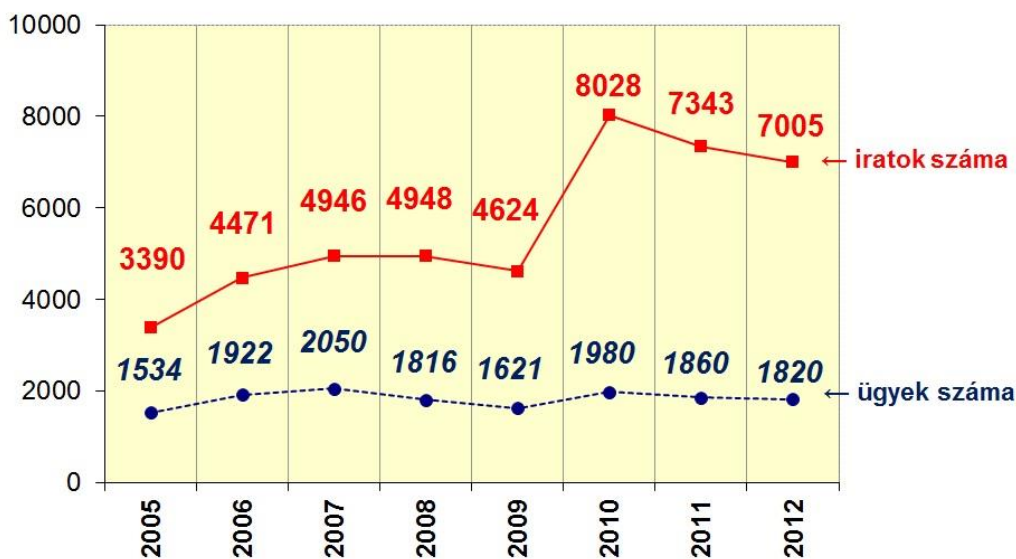

A Műtárgyfelügyeleti Iroda 2012. évi munkája

A 2012-es év is megfeszített munkával telt, de a külső körülmények változásai miatt komoly kihívások elé is állították a műtárgyfelügyelet munkatársait: az év elején még csak egy épületen belüli költözést kellett megoldjunk, és így az őszi az elmúlt években (2004 vége óta) kialakult eljárásrendnek megfelelően dolgozhattunk. Szeptemberben viszont már alapvető változások történtek az örökségvédelem intézményrendszerében is. A *Kulturális Örökségvédelmi Hivatal* (KÖH) korábbi formájában a kormány megszüntette, feladatait több intézmény között osztotta szét. Az ingatlan örökséggel (műemlékek és régészeti lelőhelyekkel) kapcsolatos feladatok a fővárosi és megyei kormányhivatalokhoz kerültek, míg az ingó kulturális javakkal, műtárgyakkal, műkincsekkel kapcsolatos hivatali, hatósági feladatok a KÖH maradványaiból és a *Műemlékek Nemzeti Gondnokságából* létrehozott *Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központba* (Forster Központ) kerültek. A Forster Központ létrehozatalával a kormány rendeletben gondoskodott a korábban bevált feladat-ellátási rendet átveve (a Központ részeként) a *Műtárgyfelügyeleti Iroda* önálló feladat- és hatáskörrel rendelkező – jogi személyiség nélküli – országos illetékességű első fokú szervként történő újraalapításáról. Evvel a Műtárgyfelügyeleti Iroda feladatai kibővültek a hatósági műtárgy-nyilvántartással, valamint a második világháborús műkincs-restitúcióval. A szervezeti változások mellett az év során személyi változások is történtek. A megelőző év őszén kiesett két munkatárs közül csupán az egyik műtárgyfelügyelői álláshelyet tudtuk – fél éves késéssel – betölteni. A 2012. őszi szervezeti változtatásokkal pedig a korábban a KÖH Nyilvántartási Iroda által végzett műtárgy-nyilvántartási feladatköröket is a *Műtárgyfelügyeleti Irodához* telepítették (vissza) – a feladatokat ellátó műtárgy-nyilvántartási referens nélkül (!).

Az említett mélyreható változások ellenére is igyekeztünk a napi **hatósági és hivatali ügyintézés** folyamatosságát (védetté nyilvánítás, megszüntetés, kiviteli vagy restaurálási engedélyezés, felügyelet-szemlék, nyilvántartási munka stb.) biztosítani: ez az ügykezelésünkben a korábbi évekhez hasonló számadatokat hozott: az év során **1.820 ügyben összesen 7.005 iratunk** került iktatásra.

A Műtárgyfelügyeleti Iroda ügyiratforgalma
(2005-2012)

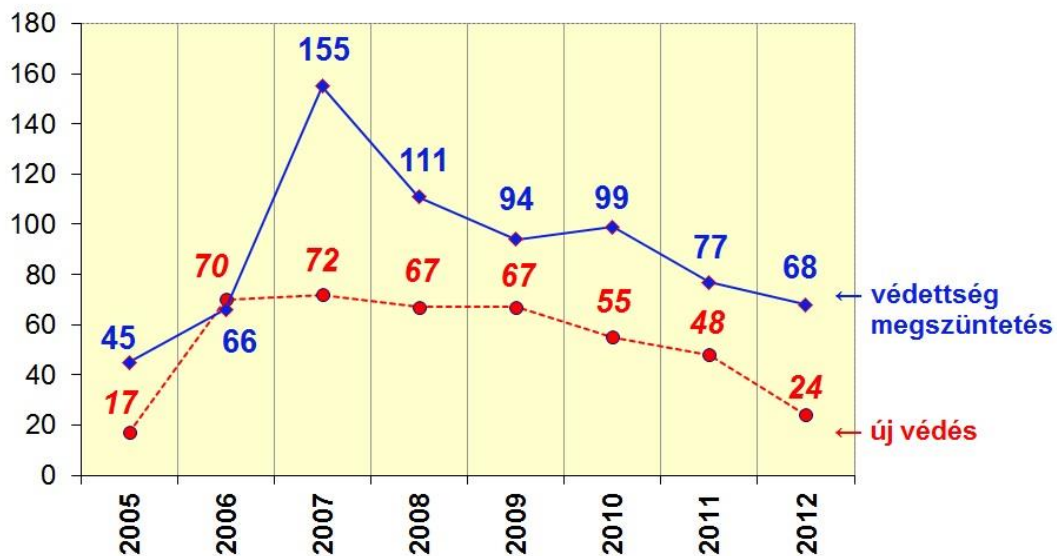

1. Védettség

A műtárgyak védetté nyilvánítása, illetve védettségük megszüntetése kapcsán az előző években tapasztalt folyamatok folytatódtak: 2012-ben **24 új védést** mondtunk ki (benne

három gyűjteménnyel, ill. tárgyegyüttessel, azaz összesen 56 tételben felsorolt tárggyal), míg **68 esetben szüntettük meg korábbi védettséget** (ami az érintett gyűjtemények alá tartozó tárgyakkal együtt összesen 131 darabot tett ki). Ezek a védettséget megszüntető határozatok nagyrészt még a korábban tudományos felülvizsgálaton kirostált tárgyra vonatkoztak, tehát a korábbi évek hasonló folyamatainak továbbvitelét jelentik. A csökkenés okát többek között a műtárgyforgalom, a műkereskedelem visszaesésében kell keressük. Így összességében kevesebb műtárgy került a látóterünkbe. A folyamatokhoz ugyanakkor az is hozzájárult, hogy az ügyintézés is lassult, a korábbi ügyészégi vizsgálatokból, és bírósági ítéletekből következően az ügyeinkben általában több adminisztratív lépést kellett megtegyünk, valamint a szakértő közgyűjteményektől is megalapozottabb, részletesebben kidolgozott szakvéleményeket kellett megkérjünk.

A Műtárgyfelügyeleti Iroda védési és védettség megszüntetési határozatai (2005-2012)*

* (A kimutatásban szereplő számok a határozatokat összesítik. Ezek a számok nem azonosak az érintett műtárgyak számával. A védetté nyilvánított, ill. a védettség alól feloldott műtárgyak száma egy-egy határozatban több is lehet, gyűjtemények esetén akár több ezer darab, vagy tétel is! A tárgyak pontos számát azok műfaji sokszínűsége miatt nem lehetséges megadni.)

Komoly eredménynek kell tekinteni a 2006 tavaszán megalakult hétagú, külső tanácsadó külső testületünknek, a **Kulturális Javak Bizottságának** (KJB) folyamatos és magas színvonalú munkáját, mely elsősorban a védetté nyilvánítások és megszüntetések ügyében biztosítja az egységes szemléletű és magas színvonalon meghozott hatósági döntések hátterét. A KJB által 2012-ben megtárgyalt 47 ügyben tett állásfoglalást a hivatal egyetlen kivétellel minden esetben elfogadta. (A kivételt jogszabályi ütközés indokolta.)

A **védett tárgyaknál** a folyamatos napi ügyintézés (védettséggel, restaurálási engedéllyel stb. kapcsolatos eljárások) részeként lebonyolított 91 szemlén túl a **műtárgyfelügyeleti tevékenység** keretében összesen **174 helyszíni ellenőrzést** tartottak a műtárgyfelügyelők.

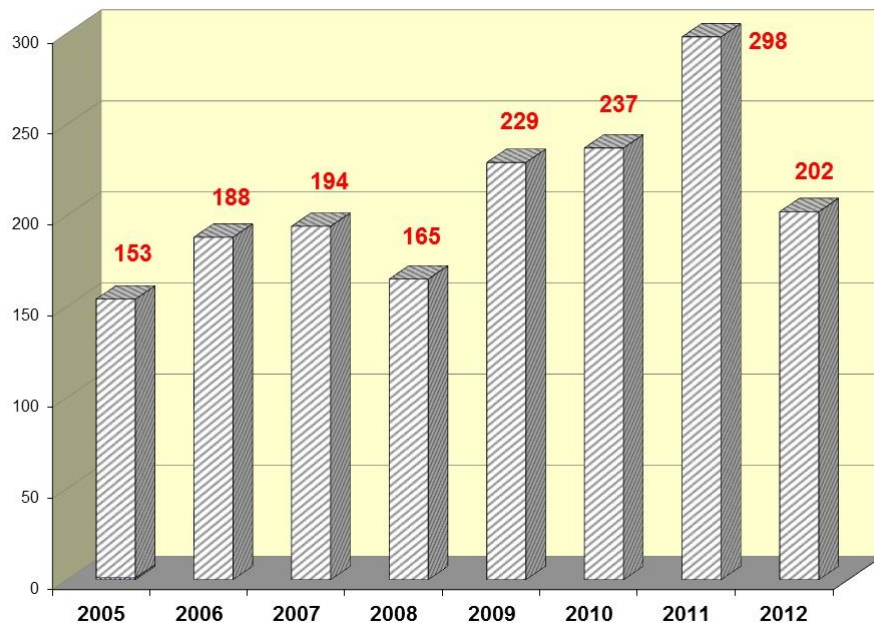
A védett műtárgyak adás-vétele esetén érvényesíthető **állami elővásárlási joggal** sajnos **2012-ben sem tudtunk élni**, mivel az éves költségvetésben erre nem volt keret, és forrást máshonnan sem sikerült szerezni.

2. Jogszerű műtárgyforgalom (kiviteli engedélyezés, jogi immunitás)

A védettség mellett a műtárgyak **kiviteli engedélyezése** is fontos eszközünk, munkánkban igen jelentős részét tette ki 2012-ben is. (Elég, ha csak arra gondolunk, hogy a kiviteli engedélyezési eljárás részeként több mint 500 szemlét tartottunk, a hivatali szemlehelyiségekben és külső helyszíneken.) Az összesített számadatok a korábbi évekhez hasonló folyamatokat mutatnak: összesen **741 db „engedélyt”** adtunk ki, ebből **539 db-ot (73%) végleges**, **202 db-ot (27%) ideiglenes kivitelhez** kértek. (A végleges kiviteli engedély gyanánt kiadott

határozatainkhoz, végzéseinkhez **összesen 2.397 műtárgykísérő igazolást** adtunk ki. Ez utóbbi szám mutatja az engedéllyel kivitt műtárgyak tételszámát. A darabszám ennél magasabb, hiszen néha egy-egy tétel mögött több tárgy van (pl. készletek, garnitúrák), ill. az is előfordul, hogy a tétel több darabos tárgylistát takar (pl. összetartozó párdarabok, sorozatok, kiállítási egységek).

A Műtárgyfelügyeleti Iroda által kiadott ideiglenes kiviteli engedélyek (2005-2012)

Az ideiglenes kivitelek számának – a megelőző évhez képest, mintegy harmadával történt – visszaesése minden bizonnyal a gazdasági válságra vezethető vissza: a külföldi kölcsönzési igények is csökkentek, a külföldi múzeumok is kevesebb kiállítást rendeznek, kisebb költséggel, így a távolabbi, külföldi kölcsönzések száma is alacsonyabb lett.

A Műtárgyfelügyeleti Iroda által kiadott végleges kiviteli engedélyek (2005-2012)*

* (A kimutatásban szereplő számok a határozatokat, végzéseket összesítik. Ezek a számok nem azonosak az érintett műtárgyak számával. A kivitelre engedélyezett műtárgyak száma egy-egy határozatban, végzésben több is lehet,

készletek, együttesek esetén akár több száz darab, vagy tétel is! A tárgyak pontos számát azok műfaji sokszínűsége miatt nem lehetséges megadni.)

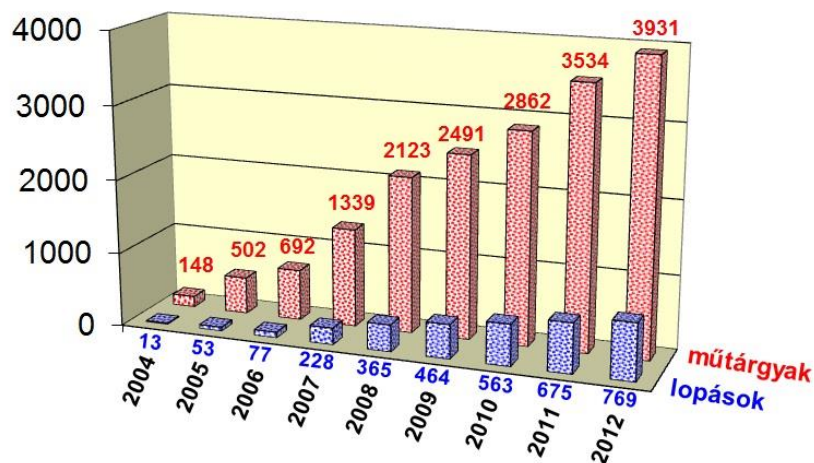
A végleges kivitelek száma viszont nagyjából a megelőző évekhez igazodik, avval a különbséggel, hogy a kivinni szándékozott műtárgyak darabszámát közelítően tükröző, az engedély-határozat mellé kiállított műtárgykísérő igazolások száma ismét a kétezer fölé emelkedett (mint a 2010. évben). A belföldi, alacsonyabb értékű és mértékű műtárgyforgalom mellett így a külföldi műtárgyvásárlás erősödött: jelentősebb keleti piacok tükröződnek a kivitelek új célországai között (Kína, Oroszország).

Hosszas, a részvételünkkel történt előkészítést követően a nyáron jelent meg *A kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről szóló 2012. évi XCV. törvény*. Evvel a jogalkotó megteremtette az alapot a külföldről közgyűjteménybe, kiállításra érkező értékesebb műtárgyak jogi védelméhez. Az ún. jogi immunitás ugyanis azt eredményezi, hogy az érintett műtárgyakat a tulajdonosával, kezelőjével szemben támasztott igények esetén sem lehet lefoglalni, zár alá venni, így a kölcsönadó fél számára egy további biztosíték arra, hogy a kölcsönzött műtárgyát épségben kapja majd vissza. Az ehhez szükséges eljárás lefolytatása és a tanúsítvány kiállítása is – értelemszerűen – a *Műtárgyfelügyeleti Iroda* hatáskörbe került. A törvény hatályba lépését követő néhány hónap alatt **három ügyben összesen három műtárgy** vonatkozásában állítottunk ki **jogi immunitásra vonatkozó tanúsítványt**, biztosítva ezzel a világ nagy gyűjteményeiből a hazai múzeumok kiállításaira történő kölcsönzést.

3. Bűnügyi együttműködés és restitúció

A műtárgyfelügyeleti munkánk ezen harmadik nagy területén ez évben is jelentős eredményeket könyvelhetünk el. A vám- és rendőri szervekkel való napi együttműködésen, rendszeres (61 alkalommal, munkaidőben és azon túl történt) szakmai segítségnyújtás (eseti állásfoglalás) mellett ebben az évben is a lopott műtárgyak nyilvántartásba vétele és restitúciójának, visszaszerzésének előmozdítása adta a legtöbb munkát. Ennek eredményeként az év során **összesen 94 műtárgylopás során eltűnt 397 műtárgy adatát rögzítettük** (a 2004 ősze óta épülő adatbázisunkba) és tettük közzé a honlapunkon. Ehhez kapcsolódva továbbra is rendszeresen küldtünk tájékoztatást (elektronikus hírlevél formában) mintegy 150 címzettnek (aukciós házaknak, galériáknak, régiségkereskedőknek, magángyűjtőknek stb.) Az adatbázis és a hírlevél nyomán nekünk illetve az érintetteknek – százmillió (!) nagyságrendben – sikerült több értékes festményt és egyéb műtárgyat beazonosítani, és jogos tulajdonosának visszajuttatni.

Az adatbázisban (EMT) rögzített műtárgylopások és lopott műtárgyak száma (2004-2012)*

* (A kimutatásban az egyes éveknél szereplő számok a korábbi években nyilvántartásba vett adatokkal összegzett számadatot mutatják. Az adott év növekményét az előző évi számadat levonásával kaphatjuk meg.)

E feladatkörhöz kapcsolódva vettünk részt már az év elejétől fogva egy nagyobb szabású kiállítás előkészítésében, mely a bűncselekmények során felderített, megkerült, illetve visszaszerzett kulturális javainkat mutatta be. Az előkészítés részeként többféle módon segítettük a kiállítást pályázati pénzből megtervező rendőrség munkáját: a nyilvántartásunk alapján összeállított 70 oldalas tárgyjegyzék (több mint 300 megkerült műtárgy adatával) alkotta a kiállítás alapját, és adta a kiállított tárgyak többségét. A kiállítást – *Műkincsek és bűnesetek* címmel – a *Szépművészeti Múzeumban* lehetett megtekinteni szeptember és október folyamán. Itt a restitúciós eredményeink a hivatali feladatellátást bemutató önálló tabló mellett az egyes kiállított tárgyaknál feltüntetett leírásokban is szemléletesen megjelentek. Ezúttal is, mint a 2006-ban megrendezett kiállítás alkalmával, sor került a rendőrség, a vámszervek és a kulturális igazgatás közötti, háromoldalú együttműködési megállapodás aláírására. Ebben lényegében a korábbi megállapodást ismételtük meg, a további fejlesztések irányának meghatározásával.

A bűnügyi együttműködés keretében az év során összesen öt alkalommal, külön – a kulturális javak védelmére vonatkozó – **képzést** tartottunk a rendőrség és a vámszervek állományába tartozó munkatársak számára.

Ugyancsak a műkincsekkel kapcsolatos visszaélések visszaszorítása terén vállalt feladataink közé tartozott, hogy részt vettünk a még 2011-ben, a *Hamisítás Elleni Nemzeti Testület (HENT)* által létrehozott „**műtárgyhamisítás elleni munkacsoport**” munkájában: a rendszeres üléseken személyesen, valamint az elkészült anyagok véleményezésén írásban is támogattuk a folyamatot. A vonatkozó, november vége felé Budapesten megrendezett nemzetközi konferencián a hivatalos műtárgy-nyilvántartások jelenéről és kialakulásáról, fejlődéséről tartottunk előadást.

4. Egyéb ügyek

Az év során folyamatosan igen jelentős erőfeszítéseket tettünk az egységesülő műtárgy-nyilvántartásunk (*Egységes Műtárgytár, EMT*) adatainak javítása érdekében. A korábban mások által vezetett adatbázisok végül a szeptemberi hivatali szervezeti változásokkal kerültek teljes egészben a feladatkörünkbe. Evvel egy kb. 85.000 (védett, kivitt, lopott stb.) műtárgy és 450 gyűjtemény adatát tartalmazó hatalmas adatállomány gondozásával is folyamatosan meg kell küzdjünk.

November folyamán részt vettünk Brüsszelben az EU tanácsadó bizottságának (*Műtárgyak Kivitele és Visszaszolgáltatása Bizottság - Committee on the Export and Return of Cultural Goods*) soron következő 18. ülésén. Az ülésen első kézből kaptunk tájékoztatást az EU által összefogott, vagy finanszírozott és a kulturális javak védelmére vonatkozó kezdeményezésekről, valamint a két közösségi jogszabály (kiviteli engedélyezés és restitúció) végrehajtásával kapcsolatos részletkérdéseket vitattunk meg.

Mindezek mellett 2012-ban is igyekeztünk az internetes honlapunk műtárgyas oldalait frissíteni, és a sajtó egyéb lehetőségeit is kihasználni, cikkek, nyilatkozatok készítésével. Az év során folytatódott az egyetemi hallgatók képzése is: előadásaink révén muzeológus és művészettörténész hallgatók kaphattak betekintést a műtárgyak védelmébe.

* * *

A 2012. év eredményének is elsősorban a folyamatos, rendezett és – az adott keretekhez képest – hatékony munkavégzés fenntartását kell tartanunk. Az örökségvédelmet érintő alapvető változások közepette is sikerült a feladatellátás rendjét, személyi és eszközállományát megőrizni (beleértve a nyilvántartást, az informatikai megoldásokat, az irattárat, a kézikönyvtárat stb.).